

Vervolgonderzoek
waterspitsmuis & amfibieën
De Telgen II, Heeten

Colofon

Vervolgonderzoek waterspitsmuis & amfibieën De Telgen II, Heeten

Uitgevoerd door:
Natuurbank Overijssel
i.s.m. Bureau Eelerwoude

Opdrachtgever: BIZ.NU
Contactpersoon: dhr. W.Bekke

Projectnummer en versie: 304, versie 1.0		Status: definitief
Projectleider: Ing. P. Leemreise	Veldmedewerker(s): Ing. P. Leemreise	Rapportdatum: 26 juni 2013
Ligging projectgebied: IJzerweg Heeten	Amersfoortcoördinaten: X216.3410 Y482.5855	

Correspondentieadres:
Postbus 206
7480 AE Haaksbergen
info@natuurbankoverijssel.nl

1. Inleiding

Op 9 oktober 2012 is een quickscan natuurwaardenonderzoek uitgevoerd aan de IJzerweg in Heeten. Dit onderzoek is uitgevoerd in verband met een voorgenomen initiatief om het bestaande bedrijventerrein aan de IJzerweg uit te breiden. Om deze uitbreiding mogelijk te maken dient het bestemmingsplan aangepast te worden.

Uit het uitgevoerde onderzoek kwam naar voren dat de aanwezigheid van de waterspitsmuis en beschermde amfibieën in het onderzoeksgebied niet kon worden uitgesloten. Specifiek vervolgonderzoek werd noodzakelijk geacht om duidelijkheid te verkrijgen omtrent de aanwezigheid van bovengenoemde soorten. Daarom is in mei-juni 2013 aanvullend veldbiologisch onderzoek uitgevoerd door medewerkers van Natuurbank Overijssel en Eelerwoude.

Onderzoeksvraag

Het vervolgonderzoek is uitgevoerd om antwoord te verkrijgen op onderstaande onderzoeksvragen:

1. Welke functie heeft het onderzoeksgebied voor de waterspitsmuis, wat is de verspreiding en in welke aantallen komt de soort er voor?
2. Welke functie heeft het onderzoeksgebied voor amfibieën, welke soorten komen er voor, wat is de verspreiding en in welke aantallen komen amfibieën er voor ?

Voorliggend rapportage beschrijft de resultaten van dit onderzoek. Tevens wordt in deze rapportage aangegeven welke vervolgstappen genomen dienen te worden om de voorgenomen activiteit in overeenstemming met de Flora- en faunawet (verder Ff-wet genoemd) uit te voeren. Voor een beschrijving van de quickscan natuurwaardenonderzoek en pré-toets natuurbeschermingswet wordt verwezen naar onderzoeksrapport 184 van Natuurbank Overijssel (Natuurbank Overijssel, 2012).

2. Situering van het plangebied

Het plangebied is gesitueerd net ten zuiden van bedrijventerrein De Telgen II, net ten zuidoosten van de woonkern Heeten. Het ligt in het buitengebied. Op onderstaande afbeelding wordt de ligging van het plangebied weergegeven. Tevens is een detailopname van het onderzoeksgebied weergegeven.

Situering van het plangebied en de omgeving. Het plangebied wordt met de ovaal aangeduid.

Detailopname van het plangebied. Het plangebied wordt met de gele lijn aangeduid.

3 Methode

Om antwoord te krijgen op de gestelde onderzoeksvragen zijn twee vervolgonderzoeken uitgevoerd; een onderzoek naar het voorkomen van (beschermde) amfibieën en de waterspitsmuis. Naast het veldbezoek is gekeken naar bestaande inventarisatiegegevens. Hierbij is gebruik gemaakt van landelijke verspreidingsinformatie met betrekking tot flora en fauna, zoals verspreidingsatlassen, NDFF database, verspreidingsinformatie en websites als www.waarneming.nl en www.telmee.nl.

3.1 Waterspitsmuis (*Neomys fodiens*)

Om de functie van het onderzoeksgebied voor waterspitsmuizen inzichtelijk te krijgen zijn gedurende drie dagen (21-23 mei 2013) vijf zogenaamde 'lifetraps' uitgezet in het onderzoeksgebied. Lifetraps zijn kleine vangkooitjes die middels een klapvalletje bedient worden. Kleine zoogdieren worden levend gevangen en weer levend teruggezet. Deze zijn in de onderzoeksperiode iedere 12 uur gecontroleerd. Daarbij zijn vallen gebruikt van het type 'longworth'.

Om de overlevingskansen van kleine zoogdieren in de vallen te vergroten zijn hooi, levende meelwormen en stukjes peen in de valletjes gestopt. De vallen zijn langs de slikranden aan de waterkant geplaatst, verspreid over het onderzoeksgebied. Het onderzoek is uitgevoerd door P. Leemreise van Natuurbank Overijssel.

Verbeelding van de lifetraps. Links de preparatie van de vallen, rechts de vallen in de praktijk.

3.2 amfibieën

Het onderzoek naar beschermde amfibieën is op 4 juni 2013 overdag (13.30 – 15.30 uur) uitgevoerd door M. Warringa, ecologisch adviseur bij Eelerwoude. Het was een zonnige dag met een temperatuur van 20 °C. Tijdens dit eenmalige veldbezoek is gericht onderzoek gedaan naar aanwezigheid van beschermde amfibieën. Het onderzoek is uitgevoerd conform de landelijke geldende soortenstandaards (Dienst Regelingen, 2011). De poel is steekproefsgewijs bemonsterd met een schepnet (Ravon, maaswijdte 3 mm). Bij kansrijke locaties (rond begroeiing en in diepere delen van de watergangen) is daarbij vanaf de waterkant een krachtige haal over de bodem en door oevervegetatie gehaald.

Weergave van de waterpartij. Weelderige oever- en watervegetatie.

Weergave van het landhabitat van amfibieën; hooiland, ruigte en houtopstanden.

4 Resultaten

4.1 Waterspitsmuis

Er zijn geen waterspitsmuizen aangetroffen. Op basis van het uitgevoerde onderzoek wordt aangenomen dat het onderzoeksgebied niet tot het vaste leefgebied van de waterspitsmuis behoort. Uit de omgeving van het plangebied zijn geen andere waarnemingen van waterspitsmuizen bekend (NDF, 2013). Tijdens de vangacties is slechts één zoogdier gevangen, dit betrof een bosmuis.

4.2 Amfibieën

Op basis het veldbezoek kan worden geconcludeerd dat het plangebied voor een aantal beschermde amfibieënsoorten van belang is. Het betreft zowel licht beschermde als strikt beschermde soorten. Inventarisatiegegevens in of direct rond het plangebied uit het NDF zijn niet bekend.

Tabel 1-soorten

Tijdens inventarisatie in het plangebied zijn diverse tabel 1-soorten van de Flora en faunawet aangetroffen. Dit zijn diverse larven van bruine kikker en gewone pad en diverse volwassen individuen groene kikker spec. De werkzaamheden kunnen leiden tot verlies van leefgebied van de tabel 1-soorten. Voor deze soorten geldt echter een vrijstelling op de ontheffingsplicht. Wel geldt de algemene zorgplicht. Nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is voor tabel 1-soorten van de Flora- en faunawet niet noodzakelijk.

Tabel 3-soorten

Binnen het plangebied zijn diverse individuen van de strikt beschermde poelkikker aangetroffen. Tijdens inventarisatie waren duidelijk roepende koren van poelkikker te horen. Met vangst zijn er tenminste 6 volwassen en 3 halfvolwassen poelkikkers gevangen. Naar schatting gaat het om een kleine populatie van ongeveer 20 – 25 exemplaren. Als gevolg van de voorgenomen ontwikkelingen en werkzaamheden kunnen negatieve effecten op poelkikker ontstaan. Individuen kunnen gedood worden en het leefgebied met voortplanting en vaste rust- en verblijfplaatsen wordt vernietigd. Uit de omgeving van het plangebied zijn geen andere waarnemingen van poelkikkers bekend (NDF, 2013). Met het verlies van dit leefgebied kan de gunstige staat van instandhouding onvoldoende worden gegarandeerd, wat grote gevolgen kan hebben voor de lokale populatie. Maatregelen zijn noodzakelijk om de gunstige staat van instandhouding lokale populatie te waarborgen. Opgemerkt wordt dat de aanleg en ontwikkeling van nieuw leefgebied en voortplantingsbiotoop (poel) enige tijd vraagt. In het soortprotocol poelkikker wordt vermeld dat nieuwe voortplantingswater tenminste 1 jaar oud moet zijn om geschikt habitat te vormen voor de poelkikker. Onze ervaringen leren dat uitgedaan moet worden van tenminste 1 tot 2 jaar.

Conclusies en advies

Tijdens een soort gerichte inventarisatie van het waterelement is de strikt beschermde poelkikker (tabel 3 van de Flora- en faunawet) aangetroffen. Gelet op de voorgenomen plannen om een deel van het waterelement te dempen in verband met uitbreiding van het aangrenzende bedrijventerrein, is het aanvragen van een ontheffing niet noodzakelijk mits er zorgvuldig wordt gewerkt en er vervangend leefgebied wordt aangelegd van dezelfde omvang en kwaliteit. Vervangend leefgebied bestaat zowel uit voortplantingsbiotoop (poel, waterelement) als land- en overwinteringsbiotoop (ruigten, extensief grasland, struweel, singel etc.).

5 Wettelijke consequenties

Vanwege de strikte bescherming van het functionele leefgebied en de individuen van de poelkikker volgens de Ff-wet, dient een ontheffing aangevraagd te worden ex. Art. 75C van de Ff-wet wanneer het functionele leefgebied van de poelkikker wordt weggenomen, dieren verstoord, verwond of gedood

worden. De verbodsbepalingen die in het kader van de voorgenomen activiteit in het geding zijn, zijn de volgende:

Artikel 9 Het is verboden poelkickers te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Uitleg:

Het overtreden van de verbodsbepalingen van artikel 9 kan bij de poelkikker aan de orde zijn bij bijvoorbeeld werkzaamheden aan wateren in het voorjaar of zomer of grondwerkzaamheden in de winter. Door buiten de kwetsbare periode te werken kan in die gevallen het doden van exemplaren worden voorkomen. Het wegvangen en vervolgens direct naar geschikt habitat in de directe omgeving van het plangebied verplaatsen van poelkickers, wordt niet als overtreding van dit artikel gezien; in dat geval behoeft dus geen ontheffing voor artikel 9 aangevraagd te worden. Een ontheffing is wel nodig indien de gevangen exemplaren niet direct naar geschikt leefgebied worden verplaatst, maar eerst tijdelijk elders gehuisvest worden of wanneer ze niet binnen hun leefgebied worden teruggezet.

Artikel 11 Het is verboden voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de poelkikker te beschadigen, te vernielen, weg te nemen of te verstoren.

Uitleg:

De voortplantingsplaats van de poelkikker is de plaats die de poelkikker gebruikt voor de kooractiviteiten, de eieren af te zetten en waar de larven opgroeien. Vaste rust- en verblijfplaatsen van de poelkikker zijn die plekken waar de poelkikker overwintert. In de context van artikel 11 van de Flora- en faunawet moet onder de voortplantingsplaats en vaste rust- en verblijfplaats ook de functionele leefomgeving, zoals foerageergebied, van die plekken worden begrepen, voor zover het functioneren van die plekken als zodanig daarvan afhankelijk is. Alle activiteiten die het voortplantingssucces of de overwintering negatief beïnvloeden of teniet doen leiden tot een overtreding van artikel 11. Het hele gebied rondom het voortplantingswater kan worden beschouwd als functionele leefomgeving voor de voortplantingsplaatsen en overwinteringsplekken. Overtreding van dit artikel is dan ook aan de orde wanneer het water waarin voortplanting van de poelkikker plaatsvindt of het gebied hierom heen wordt vernietigd of aangetast of wanneer de kwaliteit daarvan voor de poelkikker verslechtert, waardoor dit niet meer de functie als voortplantingsplaats of vaste rust- en verblijfplaats kan vervullen.

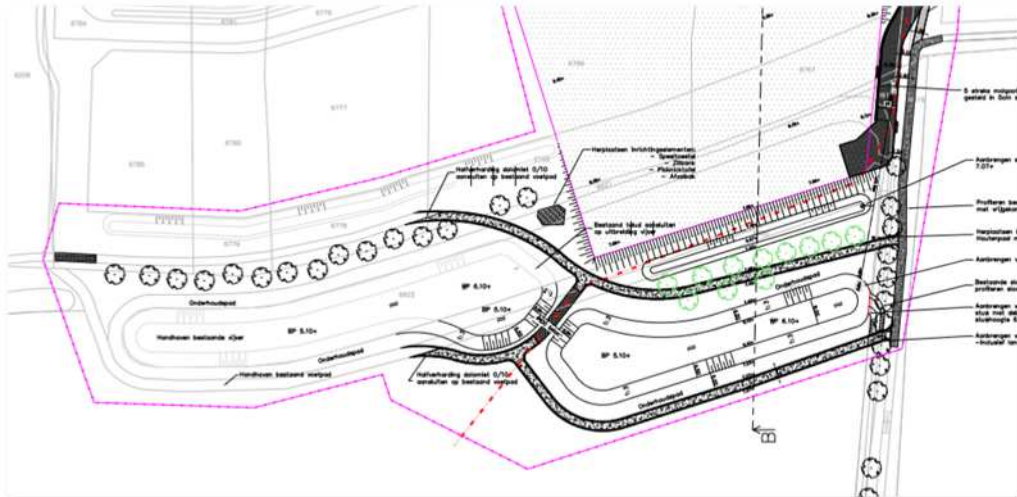
In veel situaties kan door het vooraf treffen van aanvullende maatregelen een overtreding worden voorkomen en is een ontheffing niet nodig. De vooraf te treffen maatregelen moeten van dien aard zijn dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen (zoals winterverblijfplaatsen) volledig behouden blijft. Hierbij moet naast bijvoorbeeld het voortplantingswater ook gedacht worden aan geschikt gebied om te foerageren en voldoende bedekking voor schuilmogelijkheden. Essentieel is dat de getroffen aanvullende maatregelen moeten functioneren of met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid zullen functioneren, voordat het oorspronkelijke onderdeel van het leefgebied wordt aangetast. Ook moet er voldoende invulling aan de zorgplicht worden gegeven. Ter verificatie of de getroffen aanvullende maatregelen voldoende zijn om een overtreding te voorkomen, kan een ontheffing worden aangevraagd: indien er geen sprake is van een overtreding zal het verzoek voor ontheffing worden afgewezen.

In sommige gevallen kan vrijstelling gelden wanneer er aantoonbaar gewerkt wordt volgens de voorwaarden zoals vermeld in een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode. Voor de poelkikker is dat het geval voor de artikelen 9, 11 en 12 van de Flora- en faunawet, wanneer de activiteiten uitgevoerd worden vanwege bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik in de land- en bosbouw en er sprake is van een geldig belang. Voor activiteiten die uitgevoerd worden vanwege ruimtelijke inrichting of ontwikkeling geldt nooit een vrijstelling en moet bij overtreding van een verbodsartikel een ontheffing of omgevingsvergunning worden aangevraagd.

6 conclusies en advies

6.1 Voorgenomen ingreep

Zoals zichtbaar op onderstaande afbeelding, wordt een deel van het bestaande leefgebied van de poelkikker en andere amfibieën bestemd als bedrijventerrein. Dit deel van de waterpartij wordt gedempt en het landmilieu (grasland, houtsingel) wordt vernietigd. Circa 50% van het huidige leefgebied blijft onaangetast. Nieuw leefgebied wordt direct aansluitend aan het te behouden leefgebied ontwikkeld.

Wenselijke nieuwe situatie. De nieuwe waterpartij wordt iets ten zuiden van de huidige gegraven.

Oude situatie. Het gearceerd deel wordt gedempt.

6.2 Conclusies

Voorgenomen activiteit om een van de bestaande waterpartij te dempen is niet in strijd met de Ff-wet, mits de werkzaamheden volgens een nader op te stellen werkprotocol worden uitgevoerd en er tijdig vergelijkbaar leefgebied wordt ontwikkeld. Vergelijkbaar leefgebied houdt in dat de oppervlakte leefgebied minimaal gelijk blijft en het nieuwe leefgebied minimaal aan dezelfde kwaliteitseisen heeft als het huidige. Indien niet voldaan kan worden aan deze voorwaarden is een ontheffing alsnog vereist.

6.3 Advies

Geadviseerd wordt om een ecologisch werkprotocol op te stellen. Hierin staat verwoord aan welke eisen het nieuwe, vervangende leefgebied moet voldoen, hoe de werkzaamheden uitgevoerd dienen te worden en wanneer de werkzaamheden uitgevoerd dienen te worden. Dit ecologisch werkprotocol is naast een leidraad voor de inrichting en uitvoering ook een belangrijk document om bij een eventuele handhavingsverzoek in het kader van de Ff-wet, uitleg te kunnen geven over de uitgevoerde werkzaamheden. Uit het ecologisch werkprotocol blijkt dat er geen sprake is van overtreding van het de Ff-wet. Gelet op de aard van de werkzaamheden is de inzet van ecologische werkbegeleiding een voorwaarde.

Gelet op het grote risico op ernstige vertraging, indien er vanuit een handhavingstraject een ontheffing vereist wordt, herhalen wij nogmaals de noodzaak om een goed ecologisch werkprotocol op te stellen. In een ontheffingstraject is het denkbaar dat het 1 à 2 jaar duurt voordat een ontheffing verkregen kan worden in verband met het geschikt raken van het nieuwe habitat (oever- en watervegetatie).

Naast de beschikking van een ecologisch werkprotocol is het ook essentieel dat er conform het protocol gehandeld wordt! Bij een eventueel handhavingsverzoek zal dit als een belangrijke omstandigheid beschouwd worden.

Bijlage; Poelkikker (bron; soortenstandaard Poelkikker, Min EL&I

De poelkikker is de kleinste van de drie soorten groene kikkers (poelkikker, bastaardkikker, meerkikker) die in Nederland voorkomen. Kruisingen van de poelkikker met de andere groene kikkers komen veel voor, met name met de bastaardkikker. Deze drie soorten zijn op het zicht moeilijk van elkaar te onderscheiden (figuur 1). Het verschil in geluid dat ze voortbrengen is duidelijk. Ook de larven en eiklommen zijn nauwelijks te onderscheiden van elkaar. Zuivere exemplaren en populaties van de poelkikker zijn zeldzaam en de poelkikker komt vaak samen voor met de bastaardkikker.

De poelkikker leeft met name in gebieden met zwak zure, oligotrofe, schone, stilstaande wateren (vennen) in de landschapstypen bos, heide en hoogveen. Ook wordt de soort gemeld uit halfnatuurlijke graslanden, agrarische kleipolders met kwel, laagveen en op ruderaal terrein. De poelkikker wordt slechts zelden aangetroffen bij grote vijvers, meren of stromende wateren. Wel kan hij in de uiterwaarden aanwezig zijn. De poelkikker is in kleinere wateren en vaak in voedselarmere situaties te vinden dan de meerkikker.

De poelkikker komt vooral tot voortplanting in vennen en hoogveenputten (figuur 2). Daarnaast in andere kleine wateren, rivierbegeleidende wateren, veedrinkpoelen en in sloten. De voorkeur lijkt uit te gaan naar vennen in bos en hei en wateren in hoogvenen, maar de soort komt ook ruim verspreid voor in kleipolders met kleine sloten en veel kwel. Hij heeft een voorkeur voor onbeschaduwde wateren, maar de oeverzone moet goed begroeid zijn. De larven leven in de bovenste waterlagen en in de snel opwarmende ondiepe oeverzones

De poelkikker is een beschermde inheemse diersoort als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder c, van de Flora- en faunawet en is tevens opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. In de dagelijkse praktijk betekent dit dat hij vermeld staat in de zogenaamde Tabel 3. Bij de beoordeling van ontheffingsaanvragen voor deze soort geldt de uitgebreide toets. Hij wordt ook benoemd in Bijlage 3 van de Conventie van Bern. De poelkikker staat als thans niet bedreigd vermeld op de Rode Lijst van Amfibieën (2007).

In de Flora- en faunawet staan verbodsbepalingen. Het is verboden:

- poelkikkers te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen (artikel 9),
- poelkikkers opzettelijk te verontrusten (artikel 10),
- voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de poelkikker te beschadigen, te vernielen, weg te nemen of te verstoren (artikel 11),
- eiklommen van poelkikkers te zoeken, te rapen, te beschadigen of te vernielen (artikel 12),
- poelkikkers dan wel eieren (eiklommen) van poelkikkers te vervoeren of onder zich te hebben (artikel 13).

De landelijke staat van instandhouding van de poelkikker wordt beoordeeld als stabiel.